

Věc C-244/20

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum předložení:**

8. června 2020

Předkládající soud:

Tribunal Superior de Justicia de Cataluña (Španělsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

28. května 2020

Navrhovatelka:

F.C.I.

Odpůrce:

Instituto Nacional de la Seguridad (INSS)

Předmět původního řízení

Opravný prostředek podaný FCI (dále jen „navrhovatelka“) proti rozsudku Juzgado de lo Social n° 1 de Reus (Španělsko) ze dne 12. prosince 2018, kterým byla zamítnuta její stížnost týkající se pozůstalostního důchodu v důsledku úmrtí osoby, se kterou žila jako družka.

Předmět a právní základ předběžné otázky

Jde o to, zda je v souladu s unijním právem situace, v níž je v návaznosti na rozsudek Tribunal Constitucional (španělský ústavní soud) a na následující legislativní reformu, odepřen nárok na pozůstalostní důchod, nebo je zvláště ztížen přístup k této dávce, pozůstalým druhům/družkám s bydlištěm v Katalánsku z důvodu nesplnění formálního požadavku.

Předběžné otázky

1) Má být prohlášen či považován za neplatný čl. 3 odst. 2 směrnice 79/7 ze dne 18. prosince 1978 o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení, který z oblasti působnosti této směrnice vylučuje dávky pro pozůstalé a rodinné dávky, a to z důvodu, že je v rozporu se základní zásadou unijního práva, jako je zásada rovnosti mezi muži a ženami, která je vyhlášena v člancích 2 a 3 Smlouvy o Evropské unii jako základní hodnota Evropské unie a prohlášena za základní právo v čl. 21 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie, jakož i v dlouhodobé ustálené judikatuře Soudního dvora?

2) Mají být článek 6 Smlouvy o Evropské unii a čl. 17 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie, s ohledem na článek 1 dodatkového protokolu č. 1 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950, vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátnímu opatření, jako je opatření dotčené ve věci v původním řízení (vycházející z rozsudku Tribunal Constitucional č. 40/2014 ze dne 11. března 2014, z vnitrostátní judikatury, která jej vykládá a z legislativní reformy, která jej provádí), které pozůstalým druhům/družkám – v praxi a s ohledem na všeobecnou neznalost požadavku formalizace a nedostatek adaptačního období k jeho splnění – v první fázi znemožnilo a následně nepřiměřeně ztížilo přístup k pozůstalostnímu důchodu, který je upraven katalánským Código Civil (občanský zákoník)?

3) Mají být taková základní zásada unijního práva, jako je zásada rovnosti mezi muži a ženami, která je vyhlášena v člancích 2 a 3 Smlouvy o Evropské unii jako základní hodnota Evropské unie, a zákaz diskriminace na základě pohlaví, uznán jako základní právo v článku 21 Listiny základních práv Evropské unie, ve spojení s článkem 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátnímu opatření, jako je opatření ve sporu v původním řízení (vycházející z rozsudku Tribunal Constitucional č. 40/2014 ze dne 11. března 2014, z vnitrostátní judikatury, která jej vykládá a z legislativní reformy, která jej provádí), které pozůstalým druhům/družkám – v praxi a s ohledem na všeobecnou neznalost požadavku formalizace a nedostatek adaptačního období k jeho splnění – v první fázi znemožnilo a následně nepřiměřeně ztížilo přístup k pozůstalostnímu důchodu, který je upraven katalánským Código Civil (občanský zákoník), na úkor většího procentního podílu žen, než mužů?

4) Musí být zákaz diskriminace na základě „narození“, nebo alternativně na základě „příslušnosti k národnostní menšině“ stanovený v čl. 21 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie, ve spojení s článkem 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátnímu opatření, jako je opatření ve sporu v původním řízení (vycházející z rozsudku Tribunal Constitucional č. 40/2014 ze dne 11. března 2014, z vnitrostátní judikatury, která jej vykládá a z legislativní reformy, která jej

provádí), které pozůstalým druhům/družkám – v praxi a s ohledem na všeobecnou neznalost požadavku formalizace a nedostatek adaptačního období k jeho splnění – v první fázi znemožnilo a následně nepřiměřeně ztížilo přístup k pozůstalostnímu důchodu, který je upraven katalánským Código Civil (občanský zákoník)?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva

Smlouva o Evropské unii (SEU)

Článek 2; čl. 3 odst. 3 druhý pododstavec a článek 6.

Listina základních práv Evropské unie

Článek 17 odst. 1; čl. 21 odst. 1; čl. 33 odst. 1; čl. 34 odst. 1, čl. 52 odst. 1, 2, 3 a 7.

Vysvětlení k Listině základních práv: vysvětlení k článku 17 a vysvětlení k článku 21.

Směrnice Rady 79/7/EHS ze dne 19. prosince 1978 o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení.

Článek 1; článek 2; čl. 3 odst. 1, 2 a 3; článek 4 a článek 5.

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

Ley General de la Seguridad Social (obecný zákon o sociálním zabezpečení, ve znění zákona č. 40/2007 ze dne 4. prosince 2007, platný do jeho zrušení královským legislativním nařízením 8/2015)

Článek 174 – *Pozůstalostní důchod* – odstavec 3.

Ley General de la Seguridad Social (obecný zákon o sociálním zabezpečení, v jeho platném znění, ve znění královského legislativního nařízení 8/2015 ze dne 30. října 2015)

Článek 221 – *Pozůstalostní důchod pro osoby z partnerského svazku* – odstavec 2.

„Pro účely tohoto článku se za druha/družku považuje člen páru, který je tvořen - v obdobném citovém poměru jako manželství - osobami, v jejichž případě neexistuje překážka k uzavření manželství, nemají manželský vztah s jinou osobou a doloží, prostřednictvím příslušného osvědčení o místě pobytu, existenci stálého a obecně známého soužití po dobu nejméně pěti let bezprostředně předcházejících úmrtí zesnulého.

Existence takového partnerství je potvrzena prostřednictvím osvědčení o zápisu do některého ze zvláštních rejstříků existujících v autonomních společenstvích či obcích v místě bydliště, nebo prostřednictvím veřejné listiny, která potvrzuje utvoření dotčeného páru. Jak uvedený zápis, tak formalizace příslušné veřejné listiny musí být učiněna alespoň dva roky před dnem úmrtí zesnulého.“

Código Civil Catalán (katalánský občanský zákoník) Ley 25/2010, de 29 de julio, del libro segundo del Código Civil de Cataluña, relativo a la persona y la familia (zákon 25/2010 ze dne 29. července 2010 o fyzických osobách a o rodině)

Článek 231-1 odst. 1, článek 234-1 a článek 234-2.

Stručné shrnutí skutkového stavu a hlavního řízení

- 1 Navrhovatelka žila jako družka se svým partnerem JMPG (dále jen „zesnulý“) nepřetržitě po dobu delší než dvacet let, až do jeho úmrtí. Z jejich svazku se vzešly dvě děti, narozené 9. 5. 1994 a 3. 8. 1998, které byly zapsány do Libro de Familia común (matrika) jako společné děti.
- 2 Dne 3. července 2017 požádali navrhovatelka a její druh o registraci jejich partnerství do Registro de parejas estables de Cataluña (rejstřík stálých partnerství v Katalánsku).
- 3 Dne 16. srpna 2017 zesnulý zemřel a navrhovatelka požádala o přiznání pozůstalostního důchodu, což Instituto Nacional de la Seguridad Social (dále jen „INSS“) rozhodnutím ze dne 25. října 2017 odmítl z důvodu nedodržení dvou podmínek, tedy nepředložení osvědčení o partnerském soužití po dobu nejméně pěti let a neprovedené formální registrace partnerství alespoň dva roky před úmrtím zesnulého. Navrhovatelka proti rozhodnutí podala stížnost, o které INSS rozhodl s konečnou platností zamítavým rozhodnutím ze dne 6. února 2018.
- 4 Navrhovatelka podala žalobu k Juzgado de lo Social nº 1 de Reus, který ji zamítl rozsudkem ze dne 12. prosince 2018 s odůvodněním, že ačkoli bylo prokázáno stálé a obecně známé soužití páru, nebyla splněna podmínka formální registrace partnerství alespoň dva roky před úmrtím zesnulého.
- 5 Oba partneři byli před společným soužitím sezdáni s jinými partnery. Manželství navrhovatelky zaniklo smrtí manžela dne 3. 5. 2014. V manželství zesnulého byla dne 7. 5. 1984 soudem konstatována rozlučka, aniž je jasné, zda je manželství v současné době rozvedeno.
- 6 Navrhovatelka podala proti výše uvedenému rozsudku Juzgado de lo Social opravný prostředek k předkládajícímu soudu.

Základní argumenty účastníků původního řízení

- 7 Ve vyjádřeních účastníků řízení předložených v odpovědi na argumentaci předkládajícího soudu týkající se případného předložení věci Soudnímu dvoru Evropské unie se navrhovatelka vyjádřila ve prospěch položení této otázky, zatímco INSS se vyjádřil proti, neboť měl za to, že tvrzené diskriminační účinky nenastaly.

Stručné uvedení důvodů podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 8 Ley 40/2007 de 4 de diciembre, de medidas en materia de Seguridad Social (zákon 40/2007 ze dne 4. prosince 2007 o opatřeních v oblasti sociálního zabezpečení) přeformuloval článek 174 Ley General de la Seguridad Social (obecný zákon o sociálním zabezpečení; dále jen „LGSS“); čl. 174 odst. 3 stanovil, že druh/družka ze „stálého partnerství“ mají nárok na pozůstalostní důchod, který byl dosud vyhrazen manželským párom, pokud splní požadavky týkající se příspěvků na sociální zabezpečení a dodatečnou podmínku finanční závislosti pozůstalého na zesnulém partnerovi. Tento odstavec se vztahoval na faktický svazek, „který je tvořen - v obdobném citovém poměru jako manželství - osobami, v jejichž případě neexistuje překážka k uzavření manželství, nemají manželský vztah s jinou osobou a doloží, prostřednictvím příslušného osvědčení o místě pobytu, existenci stálého a obecně známého soužití po dobu nejméně pěti let bezprostředně předcházejících úmrtí zesnulého“.
- 9 Tentýž čl. 174 odst. 3 stanovil, že „[e]xistence takového partnerství je potvrzena prostřednictvím osvědčení o zápisu do některého ze zvláštních rejstříků existujících v autonomních společenstvích či obcích v místě bydliště, nebo prostřednictvím veřejné listiny, která potvrzuje utvoření dotčeného páru“. Dále byla zavedena významná výjimka, přičemž **odrážka pátá** a poslední uvedeného odstavce stanovila, že „[v] autonomních společenství s vlastním systémem občanského práva se při splnění požadavku soužití uvedeného v předchozím odstavci zohlední postavení druha/družky v souladu s ustanoveními jejich zvláštních právních předpisů“.
- 10 Katalánsko je území, které historicky vždy mělo vlastní systém občanského práva, aktuálně kodifikovaný v Código Civil de Cataluña (katalánský občanský zákoník), jehož ustanovení se uplatní přednostně před jakýmkoli jiným předpisem, včetně španělského Código Civil (občanský zákoník). Partnerství a partnerské svazky jsou v Katalánsku upraveny článkem 234 Código Civil de Cataluña. Článek 234–1, nadepsaný „Stálé partnerství“, stanoví, že „dvě osoby společně žijící v životním společenství podobném manželství, se považují za stálé partnery, ve kterémkoli z následujících případů: a) soužití trvá nepřetržitě alespoň dva roky; b) v době společného soužití se jim narodí společné dítě; nebo c) formalizují své partnerství veřejnou listinou“. To znamená, že na rozdíl od režimu zavedeného čl. 174 odst. 3 LGSS, který se použije v autonomních společenstvích bez vlastního systému občanského práva, není vyžadována formalizace partnerství prostřednictvím

zakládajícího aktu, ale stačí prokázat soužití podobné manželskému soužití prostřednictvím jakéhokoli důkazu uznaného právem. V katalánském režimu není ani vyžadováno zrušení případného dřívějšího manželského svazku.

- 11 Rozsudkem ze dne 11. března 2014, zveřejněným v Boletín Oficial del Estado (BOE) ze dne 10. dubna 2014 (dále jen „rozsudek Tribunal Constitucional č. 40/2014“), Tribunal Constitucional zrušil - jako protiústavní - výše uvedený **pátý pododstavec** čl. 174 odst. 3 LGSS, který odchylně od obecného režimu odkazoval na zvláštní právní předpisy autonomních společenství s vlastním systémem občanského práva pro účely vymezení a potvrzení postavení druha/družky, neboť měl za to, že vede k neodůvodněnému nerovnému zacházení v právní úpravě pozůstalostního důchodu v závislosti na tom, ve kterém autonomním společenství má pozůstalý bydliště. Tribunal Constitucional rozhodl o uvedeném prohlášení neplatnosti a protiústavnosti s účinkem *ex nunc* pro případy, které nastaly po vyhlášení rozsudku, nebo pro řízení, v nichž dosud nebylo vydáno pravomocné správní nebo soudní rozhodnutí. V tomto ohledu rozsudek Tribunal Constitucional č. 40/2014 formuluje separátní vótum dvou soudců, kteří mají za to, že v případě druha/družky neexistuje nerovné postavení v přístupu k pozůstalostnímu důchodu, ale pouze odkaz na právní postavení, které se na ně vztahuje podle místa jejich bydliště.
- 12 Toto znění výroku rozsudku vedlo ke správní a soudní praxi, podle které se bezprostředně začalo vyžadovat splnění požadavku zápisu do rejstříku či notářského zápisu alespoň dva roky předem, jako formální podmínky *ad solemnitatem*, včetně případů, kdy k úmrtí došlo před vyhlášením rozsudku Tribunal Constitucional č. 40/2014, ale probíhalo řízení, v němž dosud nebylo vydáno pravomocné rozhodnutí.
- 13 Nicméně po vyhlášení rozsudku Tribunal Constitucional č. 40/2014 trvalo rok a půl, než zákonodárce změnil právní ustanovení týkající se pozůstalostního důchodu a vymazal z právního řádu odstavec, který Tribunal Constitucional prohlásil za neplatný. Prostřednictvím královského legislativního nařízení 8/2015 ze dne 30. října 2015 byl totiž schválen nový text LGSS, jehož článek 221, nadepsaný „Pozůstalostní důchod pro osoby z partnerského svazku“, stanoví právní pojem postavení druha/družky ve stejném znění jako původní čl. 174 odst. 3 LGSS, aniž by však obsahoval výjimku týkající se autonomních společenství s vlastním systémem občanského práva. Stejně tak autonomní vláda Katalánska na novou situaci reagovala až po vyhlášení legislativního nařízení č. 3/2015 ze dne 6. října 2015 o zřízení rejstříku stálých partnerství v Katalánsku. Tento rejstřík začal fungovat až ode dne 1. dubna 2017.
- 14 Ani rozsudek Tribunal Constitucional č. 40/2014, ani zákonodárce nestanovil přechodné období pro použití uvedené doktríny Tribunal Constitucional a nového formálního požadavku pro přístup k pozůstalostnímu důchodu v Katalánsku. Kromě zveřejnění uvedeného rozsudku v BOE ze dne 10. 4. 2014 ústřední státní správa a autonomní správa Katalánska neinformovaly katalánskou společnost o nutnosti splnit podmínku zápisu do rejstříku či podmínku notářského zápisu pro

účely zachování očekávání přístupu k pozůstalostnímu důchodu v případě smrti druhá či družky.

- 15 Nová situace vytvořená rozsudkem Tribunal Constitucional č. 40/2014 tedy zabránila přístupu k pozůstalostnímu důchodu z titulu postavení druhá/družky v Katalánsku, přičemž nejprve zcela znemožnila prokázat zápis do rejstříku učiněný alespoň dva roky předem a poté byl přístup z uvedených důvodů vysoce obtížný. V samotné preambuli výše uvedeného katalánského legislativního nařízení č. 3/2015, které upravuje rejstřík stálých partnerství, se uznává, že „naléhavá a mimořádná nezbytnost navrhované právní úpravy je dána nerovností, v níž se nacházejí stálá partnerství, na které se vztahuje Código Civil de Cataluña, oproti stálým partnerstvím na jiných územích španělského státu, kde byl takový rejstřík zřízen, a kteří proto mají k dispozici prostředek pro potvrzení jejich existence“.
- 16 Nicméně jak v Katalánsku, tak ve zbytku Španělska je pozůstalostní důchod, ať v případě manželství či stálého partnerství, dávkou značně „feminizovanou“, tedy dávkou, která je z více než 90 % vyplácena příjemcům ženského pohlaví. Toto je statistický údaj, který není v původním řízení sporný a byl vysvětlen tradičním rozdělením rolí v domácnostech.
- 17 V souhrnu, v letech bezprostředně následujících po vyhlášení rozsudku Tribunal Constitucional č. 40/2014 se počet nových příjemců pozůstalostního důchodu vyplývajícího ze stálého partnerství snížil v Katalánsku o polovinu, přičemž tento pokles nebyl zjištěn v celém španělském státě.
- 18 Vzhledem k tomu, že Tribunal Constitucional, který jednal jako „negativní zákonodárce“ v Katalánsku, ale rovněž v oblasti Aragón a v oblasti Navarra, podstatně změnil právní rámec tohoto druhu pozůstalostního důchodu, byl přístup k pozůstalostnímu důchodu omezen pro „zákonné páry“, tedy „formalizovaná stálá partnerství“, neboť splňovala uvedenou formální podmínku zápisu do rejstříku či notářského zápisu. Při striktním uplatnění výroku rozsudku Tribunal Constitucional č. 40/2014 a účinku prohlášení protiústavnosti v čase odmítl předkládající soud na základě zákona přiznat pozůstalostní důchod vyplývající ze partnerství, pokud nebyla splněna formální podmínka zápisu do rejstříku či notářského zápisu, a to včetně případů úmrtí, k nimž došlo před vyhlášením uvedeného rozsudku (před vydáním pravomocného rozhodnutí v příslušném řízení). Ze 39 vydaných rozhodnutí jich 36 rozhodovalo o řízeních, v nichž byla žadatelem žena, což odráží „feminizovanou“ povahu dávky, která navíc spočívá na předpokladu hospodářské závislosti.
- 19 Jelikož však zákon vylučuje možnost pružného uplatnění - založeného na posouzení konkrétního případu - časového účinku rozhodnutí o protiústavnosti a neplatnosti, které je součástí rozsudku Tribunal Constitucional č. 40/2014 (pokud jde o nutnost zápisu do rejstříku či notářského zápisu dva roky před úmrtím), má předkládající soud pochybnosti o tom, zda značné těžkosti v důsledku uvedených okolností (tedy neexistence přechodného období pro adaptaci na novou právní úpravu, neinformování občanů, opoždění změny právní úpravy a zřízení rejstříku

stálých partnerství), pokud jde o přístup k dotčenému pozůstalostnímu důchodu v Katalánsku, vedly ke vzniku situace nerovnosti se zjevným genderovým dopadem, což je v rozporu s unijním právem.

- 20 Zatímco ve zbytku španělského státu věděli partneři od 1. ledna 2008 o tom, že podle zákona č. 40/2007, kterým se zavádí dávka, je pro získání nároku na pozůstalostní důchod nezbytné provést zápis do rejstříku či notářský zápis, v Katalánsku vzniklo legitimní očekávání, že tato podmínka není nezbytná s ohledem na odkaz na zvláštní katalánskou právní úpravu obsažený v LGSS. Předkládající soud má tedy s ohledem na skutkové okolnosti sporu v původním řízení za to, že by navrhovatelka a zesnulý formalizovali svůj vztah, pokud by věděli o tom, že je to nezbytné pro přiznání nároku na pozůstalostní důchod. K tomuto kroku skutečně přistoupili v červenci 2017, jakmile byl vytvořen rejstřík stálých partnerství v Katalánsku.
- 21 Takové omezení přístupu k pozůstalostnímu důchodu, které vede k selhání účelu dávky, která má mít povahu podpory, by mohlo být považováno za omezení zakládající nepřímou diskriminaci, jelikož znevýhodňuje mnohem větší množství žen než mužů, navzdory neutrální formulaci, v souladu s judikaturou Soudního dvora Evropské unie (dále jen „Soudní dvůr“) (viz rozsudek ze dne 20. října 2011, Brachner, C-123/10, body 56 a 70; stejně tak rozsudky ze dne 22. listopadu 2012, Elbal Moreno, C-385/11, bod 29, a ze dne 9. listopadu 2017, Espadas Recio, C-98/15, bod 38). Pokud by se tedy mělo za to, že rozsudek Tribunal Constitucional č. 40/2014 vytvořil z důvodu popsaných okolností situaci, kterou lze objektivně kvalifikovat jako nepřímou diskriminaci na základě pohlaví, umožnilo by to předkládajícímu soudu, aby provedl pružnější výklad doktríny stanovené v uvedeném rozsudku Tribunal Constitucional a stávajícího článku 221 LGSS, který upravuje pozůstalostní důchod, na základě zásady přednosti unijního práva a aby na základě analýzy uvažovaných situací v každém jednotlivém případě uznal nárok na tento důchod v případech, které nastaly v letech bezprostředně předcházejících vyhlášení uvedeného rozsudku Tribunal Constitucional, v nichž by dospěl k nezvratnému závěru, že žadatel o pozůstalostní důchod a jeho druh/družka neměli účinnou možnost, za podmínek rovnosti ve vztahu k příjemcům dávky v ostatních autonomních společenstvích, znát a splnit nový zákonný požadavek pro přístup k uvedené dávce.
- 22 Takový závěr vede k první předběžné otázce předkládajícího soudu, který považuje za nezbytné vyjasnit pochybnosti, které chová ohledně platnosti čl. 3 odst. 2 směrnice Rady 79/7/EHS ze dne 19. prosince 1978 o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení v rozsahu, v němž stanoví, že „tato směrnice se nevztahuje na opatření týkající se pozůstalostních dávek ani na opatření týkající se rodinných dávek“, s ohledem na zásadu, která podle čl. 4 odst. 1 uvedené směrnice „znamená vyloučení jakékoli diskriminace na základě pohlaví“. Předkládající soud se totiž táže, zda toto vyloučení pozůstalostních dávek z ochrany stanovené směrnicí není v rozporu se základní zásadou rovnosti mezi muži a ženami zakotvenou v člancích 2 a 3 SEU, článku 19 SFEU, článku 21 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen

„Listina“) a v judikatuře Soudního dvora Evropské unie, jakož i v článku 33 a čl. 34 odst. 1 Listiny.

- 23 Navíc nelze opomenout, že čl. 7 odst. 1 písm. b) směrnice 2006/54 o dodržování zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání zahrnuje do oblasti působnosti této směrnice v systémech sociálního zabezpečení pracovníků „dávky pozůstalých a rodinné přídavky“, což odráží neudržitelnost a zastaralost vyloučení zavedeného směrnicí 79/7, pokud jde o tytéž dávky v oblasti sociálního zabezpečení, navíc s ohledem na to, že v projednávané věci jde o dávku příspěvkovou, tedy dávku založenou na předchozích odvodech.
- 24 Bez ohledu na odpověď na předchozí otázku platnosti rovněž předkládající soud potřebuje vědět, zda je situace vyvolaná rozsudkem Tribunal Constitucional č. 40/2014 v rozporu s článkem 17 a čl. 21 odst. 1 Listiny, které zakotvují právo vlastnit majetek a zákaz diskriminace mimo jiné na základě pohlaví, narození nebo příslušnosti k národnostní menšině. Podle článku 6 SEU má Listina stejnou právní sílu jako Smlouvy.
- 25 Pokud jde o relevanci položených otázek, je třeba připomenout, že předkládající soud je podle španělských právních předpisů povinen uplatnit kritérium Tribunal Constitucional, pokud jde o účinek *ex nunc* požadavku formalizace stálého partnerství dva roky předem, aniž by měl možnost odchýlit od obsahu výroku rozsudku Tribunal Constitucional č. 40/2014. V souladu se zásadou přednosti unijního práva může zmírnit striktní uplatňování ústavní doktríny a následné úpravy pozůstalostního důchodu pouze v případě, že Soudní dvůr odpoví na předběžnou otázku v tom smyslu, že dotčená skutková a právní situace ovlivňuje základní práva, jejichž výklad je požadován.
- 26 Pokud jde o pravomoc Soudního dvora rozhodnout o položených otázkách, z nejnovější judikatury Soudního dvora vyplývá, že tato pravomoc je nepochybná (viz rozsudky ze dne 13. června 2017, Florescu, C-258/14; ze dne 17. dubna 2018, Egenberger, C-414/16; ze dne 6. listopadu 2018, Bauer a Brossonn, C-569/16 a C-570/16, jakož i ze dne 19. listopadu 2019, AK, C-585/18, 624/18 a 625/18). Soudní dvůr totiž rozhodl, že některá základní práva jsou sama o sobě dostatečná a nesmějí být rozvíjena jinými pravidly unijního nebo vnitrostátního práva k tomu, aby byla jednotlivcům přiznána subjektivní práva, kterých se lze dovolávat jako takových. Z uvedené judikatury rovněž vyplývá, že Soudnímu dvoru přísluší dbát na vhodný výklad základních práv zakotvených v Listině, zejména pokud odpovídají právům uznaným Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“). V každém případě se jedná jednak o zásadu rovného zacházení a zásadu zákazu diskriminace na základě pohlaví a jednak o dávku sociálního zabezpečení, přičemž obě spadají do oblasti pravomocí Evropské unie.
- 27 První otázka odkazuje na čl. 17 odst. 1 Listiny, podle kterého „má každý právo vlastnit zákonně nabytý majetek, užívat jej, nakládat s ním a odkazovat jej. Nikdo

nesmí být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu, v případech a za podmíněk, které stanoví zákon, a při poskytnutí spravedlivé náhrady v přiměřené lhůtě. Užívání majetku může rovněž být upraveno zákonem v míře nezbytné z hlediska obecného zájmu“. Podle Vysvětlení k Listině základních práv uvedený článek odpovídá článku 1 dodatkového protokolu k EÚLP.

- 28 Podle judikatury Soudního dvora, která odkazuje na rozsudek ESLP ze dne 7. července 2011, *Stummer v. Rakousko*, pokud právní úprava stanoví automatické vyplácení sociální dávky osobám, které splňují příslušné podmínky, vzniká majetkový zájem spadající do působnosti článku 1 dodatkového protokolu č. 1 k EÚLP; nároky vyplývající z placení příspěvků do systému sociálního zabezpečení tedy představují majetková práva ve smyslu uvedeného článku. Právo vlastnit majetek zaručené tímto článkem však nemá absolutní povahu a jeho výkon může být předmětem omezení odůvodněných cíli obecného zájmu, které Unie sleduje (viz rozsudek ze dne 13. června 2017, *Florescu*, C-258/14, body 49, 50 a 51). Rozsudek ESLP ze dne 8. února 2018 ve věci *Nagy v. Maďarsko*, zejména jeho body 80, 82 a 88, je v tomto ohledu mimořádně ilustrativní.
- 29 V rozsudku č. 40/2014 zakládá Tribunal Constitucional své rozhodnutí na nutnosti vyrovnat podmínky pro přístup k pozůstalostnímu důchodu ve všech autonomních společenstvích španělského státu. Předkládající soud má přitom za to, že s ohledem na zásadu proporcionality, kterou se musí řídit každé omezení základních práv uznaných Listinou, je sporné, zda prohlášení protiústavnosti a neplatnosti, které vedlo ve správní a soudní praxi k okamžitému požadavku na splnění určité formality, může být připuštěno i v případech, kdy k úmrtí dotčené osoby došlo před datem vydání téhož rozsudku. Logičtější řešení, které respektuje legitimní očekávání dotčených osob, by bylo stanovit přechodné období pro přizpůsobení novému požadavku v délce nejméně dvou let, což je období požadované registrací stálého vztahu partnerů.
- 30 V zájmu „pečlivého posouzení individuálních okolností projednávané věci – zejména povahy změny těchto podmínek – za účelem ověření existence dostatečně prokázaného majetkového zájmu z hlediska vnitrostátních právních předpisů“, jak se uvádí v bodě 89 rozsudku ESLP ze dne 8. února 2018 ve věci *Nagy v. Maďarsko*, tedy předkládající soud potřebuje vyjasnit, zda lze v případech, kdy je přesvědčen, že dotčená osoba, která měla v okamžiku, kdy nastala rozhodující skutečnost (smrt jejího druhu/družky), v plném rozsahu automaticky přiznané právo na pozůstalostní důchod, s ohledem na uvedené okolnosti nemohla, nebo jen velmi těžko mohla zjistit a splnit novou formální podmínku, mít za to, že došlo k zásahu do majetkového zájmu chráněného článkem 17 Listiny.
- 31 Následující výkladová otázka se týká zásady zákazu diskriminace na základě pohlaví, která je zakotvena jako základní právo v čl. 21 odst. 1 Listiny, ve spojení s články 2 SEU a 6 SEU, jakož i s článkem 14 EÚLP. Článek 1 směrnice 79/7 je rovněž relevantní v závislosti na odpovědi na otázku platnosti týkající se vyloučení pozůstalostních dávek. Ve „Vysvětlení k článku 21“ Listiny se uvádí, že tento článek vychází z článku 14 EÚLP a že v rozsahu, v němž se shoduje s

tímto článkem, se použije v souladu s ním. Článek 14 EÚLP stanoví, že „užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení“.

- 32 Soudní dvůr rozhodl, že vnitrostátní opatření představuje nepřímou diskriminaci, jestliže i přes své neutrální znění ve skutečnosti znevýhodňuje značně větší počet žen než mužů (viz rozsudek ze dne 20. října 2011, Brachner, C-123/10, body 56 a 70, jakož i citovaná judikatura; ze dne 22. listopadu 2012, Elbal Moreno, C-385/11, bod 29; ze dne 9. listopadu 2017, Espadas Recio, C-98/15, bod 38, a ze dne 8. května 2019, VVL, C-161/18).
- 33 Jak již bylo uvedeno, omezení přístupu k pozůstalostnímu důchodu vyplývajícího z postavení druha/družky v Katalánsku vytvořilo situaci nerovnosti se zjevným genderovým dopadem, neboť jde o zjevně „feminizovaný“ důchod, jelikož navzdory tomu, že jde o formálně neutrální omezení, ovlivnilo v 90 % případů ženy, a mohlo by tedy být považováno za situaci nepřímé diskriminace. V tomto ohledu, pokud jde o okolnosti, jako jsou okolnosti projednávané věci, kdy rozsudek Tribunal Constitucional a následná legislativní reforma (realizovaná v novém článku 221 LGSS) způsobují nerovnost mezi skupinami osob, Soudní dvůr rozhodl, že přísluší členskému státu, jako autorovi domnělého diskriminačního pravidla, aby prokázal, že toto pravidlo odpovídá legitimnímu cíli jeho sociální politiky, že tento cíl nijak nesouvisí s diskriminací na základě pohlaví a že se mohl důvodně domnívat, že vybraná opatření byla vhodná k dosažení uvedeného cíle (rozsudek ze dne 20. října 2011, Brachner, C-123/10, bod 74).
- 34 V každém případě je třeba uvést, že podle předkládajícího soudu musí Soudní dvůr odděleně posoudit dvě opatření, a to jednak hlavní rozhodnutí Tribunal Constitucional vyrovnat podmínky přístupu k pozůstalostnímu důchodu vyplývajícímu ze stálého partnerství ve všech autonomních společenstvích španělského státu prostřednictvím stanovení požadavku formalizace partnerství rovněž v Katalánsku (jakož i v oblasti Aragon a v oblasti Navarra), na rozdíl od toho, co stanoví vlastní systémy občanského práva těchto autonomních společenství; a jednak rozhodnutí o okamžitých účincích takového vyrovnání bez předchozího upozornění a bez přechodného adaptačního období.
- 35 Rovněž upozorňuje na to, že ani Tribunal Constitucional při vydání rozsudku č. 40/2014, ani zákonodárce při přijímání nové právní úpravy nezohlednil negativní dopad na osoby ženského pohlaví, který mají obě opatření, zejména požadavek *ex nunc* formalizace stálého partnerství s ohledem na faktor feminizace pozůstalostního důchodu.
- 36 Je třeba rovněž uvést, že tato zvláštní dávka tím, že předpokládá hospodářskou závislost, která musí existovat jak v době rozhodné pro vznik nároku na dávku, tak v době jejího pobírání (čl. 221 odst. 1 LGSS), má jasnou povahu podpory a přežití, kterou nemá vdovský důchod vyplývající z manželského svazku, který

takový požadavek nestanoví, takže dotčená situace by mohla mimo jiné ohrozit základní právo „rodiny na právní, hospodářskou a sociální ochranu“ podle čl. 33 odst. 1 Listiny, ve spojení s článkem 16 Evropské sociální charty.

- 37 Konečně, pokud jde o případné dovolávání se hospodářských důvodů týkajících se kontinuity systému sociálního zabezpečení, z hospodářských údajů obsažených ve spise vyplývá, že pozůstalostní důchody vyplývající ze stálých partnerství nepřekračují 1 % všech vyplácených pozůstalostních důchodů. Mimoto se jedná o veřejný důchod ze sociálního zabezpečení příspěvkové povahy, tj. důchod financovaný z příspěvků zesnulého (a jeho zaměstnavatele) do systému sociálního zabezpečení.
- 38 Čtvrtá předběžná otázka se týká případné existence druhé příčiny diskriminace z důvodu narození nebo alternativně příslušnosti k národnostní menšině.
- 39 Jak bylo uvedeno výše, zatímco ve zbytku španělského státu věděli partneři od 1. ledna 2008 o tom, že podle zákona č. 40/2007, kterým se zavádí dávka, je pro získání nároku na pozůstalostní důchod nezbytné provést zápis do rejstříku či notářský zápis, v Katalánsku, v oblasti Aragón a v oblasti Navarra vzniklo legitimní očekávání, že tato podmínka není nezbytná s ohledem na odkaz na zvláštní katalánskou právní úpravu obsažený v LGSS. Tato legitimní důvěra je potvrzena správní či soudní praxí předcházející rozsudku Tribunal Constitucional č. 40/2014.
- 40 Již popsané okolnosti, které nastaly v návaznosti na uvedený rozsudek Tribunal Constitucional, rovněž vedly k situaci nerovnosti, která v projednávané věci vyplývá ze skutečnosti, že má osoba bydliště v Katalánsku. V této souvislosti si předkládající soud klade otázku, zda taková situace může být považována za diskriminaci z důvodu narození obou partnerů v Barceloně nebo alternativně z důvodu příslušnosti k národnostní menšině s ohledem na politické postavení Katalánců, jelikož Katalánsko má ústavně postavení „státní příslušnosti“ a výlučnou pravomoc právní úpravy občanského práva, z nichž v konečném důsledku vyplývá právní stav, který vedl ke vzniku potenciálně diskriminační situace nedostatku ochrany a nerovnosti.